

Ulricehamnsbygdens Forskarklubb

MEDLEMSTIDNING

VÅREN 2021

Ett ensamt människoöde
Claes Edvin Stålbrand

Smeden från Annestorp
En av bygdens första emigranter

Claes Emil Tholin

Från Götåkra till Riksdagen

Kinds Dombok

Register att söka i
av Anneli Isaksson

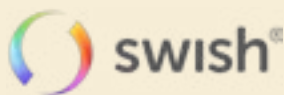
Innehåll

Ett ensamt människoöde	4
Smeden från Annestorp	6
Rackare	8
Claes Emil Tholin	10
Kinds dombok	12
Carl Gustafsson berättar	13
Tidningsurklipp	14

Bästa Medlem

Nu är det dags att betala medlemsavgiften. Inbetalningskortet hittar du, från och med vårens utskick, på sista sidan i tidningen.

**Det går också bra att swisha till
Nummer 072 3686 410**

OBS!

Tänk på att skriva avsändarens namn på inbetalningen, annars vet vi inte vem som har betalat!

Och glöm inte att meddela om du flyttat eller fått nytt postnummer, så vi kan skicka medlemstidningen till rätt adress.

Meddela gärna också din e-postadress, så vi lättare kan skicka information

Forskarhjälp och DNA-testning

**Konkordiahusets öppettid
som i vanliga fall brukar vara
öppet på tisdagar
är inställt under våren.**

**Det är dock öppet för forskarhjälp
och DNA-testning efter beställning
och för max 3-4 personer i taget.**

Kontakta Anna-Lena
tel: 070-595 00 04
eller konkordia@konkordia.se

FRÅN ORDFÖRANDEN

När nu väntan på vaccin blir längre och längre, griper man efter andra ljuspunkter i tillvaron. En sådan kom idag då TV 4:s program "Malou efter tio" tog upp ett ämne som föll mig i smaken.

Hela veckan skall hon fokusera på DNA och en riktig godbit serverades i första programmet när vår Gun Olsson dök upp i soffan – och dessutom DNA-gurun Peter Sjölund.

Gun berättade om hur hennes forskning ledde fram till tre pappor, något hon redan berättat om i vår medlemstidning, och hur DNA-test blev det som slutligen löste problemet. Sjölund förklarade på ett enkelt sätt hur DNA ärvs genom generationerna.

Det var kul att se hur Malou nästan tappade hakan av Guns fantastiska släkthistoria.

Hoppas programmet ligger kvar länge på TV4 Play för er som missade det.

Bild från TV-programmet "Malou efter tio"

Jag har för övrigt ägnat tid åt att försöka lära mig använda programmen DNA Painter och What are the odds. Det är program som man kan använda för att analysera DNA-resultaten man får efter testning. Jag hoppas kunna ordna någon kurs för våra medlemmar framåt hösten.

Anna-Lena Hultman

Hej alla läsare!

Om allt hade gått i de gamla, väl inkörda hjulspåren, hade här funnits en välfylld verksamhetsberättelse. Vi hade mycket på programmet inför 2020. Men det enda som hände var, att vi förmedlade två medlemsblad.

I mars, förra året, kom en av våra grannar hem från en skidresa till Italien, och var dålig, Han testades. Positiv. Då kändes det att den fruktade sjukdomen kommit riktigt nära. 70+ var satta i karantän. Ja ni vet ju hur det var. Fast inte kunde vi väl då tro, att vi ännu efter ett år skulle vara tvungna att leva i vår lilla bubbla.

Men nu våras det i alla fall! Snödroppar blommar rabatten, och i Timmele har lärkan hörts slå sin drill i skyn!

Och nu hoppas vi kunna hälsa er välkomna till ett årsmöte i maj-juni, då det väl bör gå att sitta utomhus. Eller om vi, mot alla odds, kanske blivit vaccinerade. Vi kommer att annonsera i föreningsguiden på tisdagar, och finnas på forskarklubbens hemsida. Glöm inte att kika där!

Maj-Britt Johansson

Titta gärna in på vår websida:
<http://uf.konkordia.se/>
eller på Facebook:
Släktforskning i Ulricehamnsbygden

Ett stort tack till er som lämnar bidrag till tidningen !

Vi behöver fortsatt hjälp att utforma framtida medlemsblad, och vi är säkra på att det finns många intressanta berättelser som bara väntar på att bli publicerade.

Så, fatta pennan och skriv!

Allt är välkommet; artiklar, notiser, fotografier, händelser m.m. Om ni har ett uppslag eller en idé men inte tid att skriva så hjälper vi gärna till.

Mejla till : M032113066@outlook.com
eller ring Maj-Britt på 0321-13066

Styrelsen

Ordförande

Anna-Lena Hultman 070 - 595 00 04
konkordia@konkordia.se

Vice ordförande

Maj-Britt Johansson 0321 - 13066
M032113066@outlook.com

Sekreterare

Inga Josefsson 0321-12712

Kassör

Monica Hållander Öhnell
072 - 368 64 10
monica.ohnell@gmail.com

Ledamöter

Inga-Lisa Ahlstrand 073 - 024 20 40
ingalisa.ahlstrand@gmail.com
Susanne Ferm
murum_kaggarden@hotmail.com

Suppleanter

Ingrid Linnarsson 0321 - 32450
humla@telia.com
Lennart Engqvist 070 - 510 74 49
0321-30354@telia.com

Valberedningen

Roger Jarvid
rjarvid@hotmail.com
Sonja Svensson

Redaktionen

Maj-Britt Johansson
Roger Jarvid
Yvonne Henriksson
Mail till redaktionen
M032113066@outlook.com

Föreningsuppgifter

Ulricehamnsbygdens Forskarklubb
c/o M Hållander Öhnell
Andra Ringvägen 6, 52372 Timmele

Bankgiro: 5967-3723

Org.nr. 80 2523-4181

Medlemsavgift 150 kr/person plus 50 kr per familjemedlem

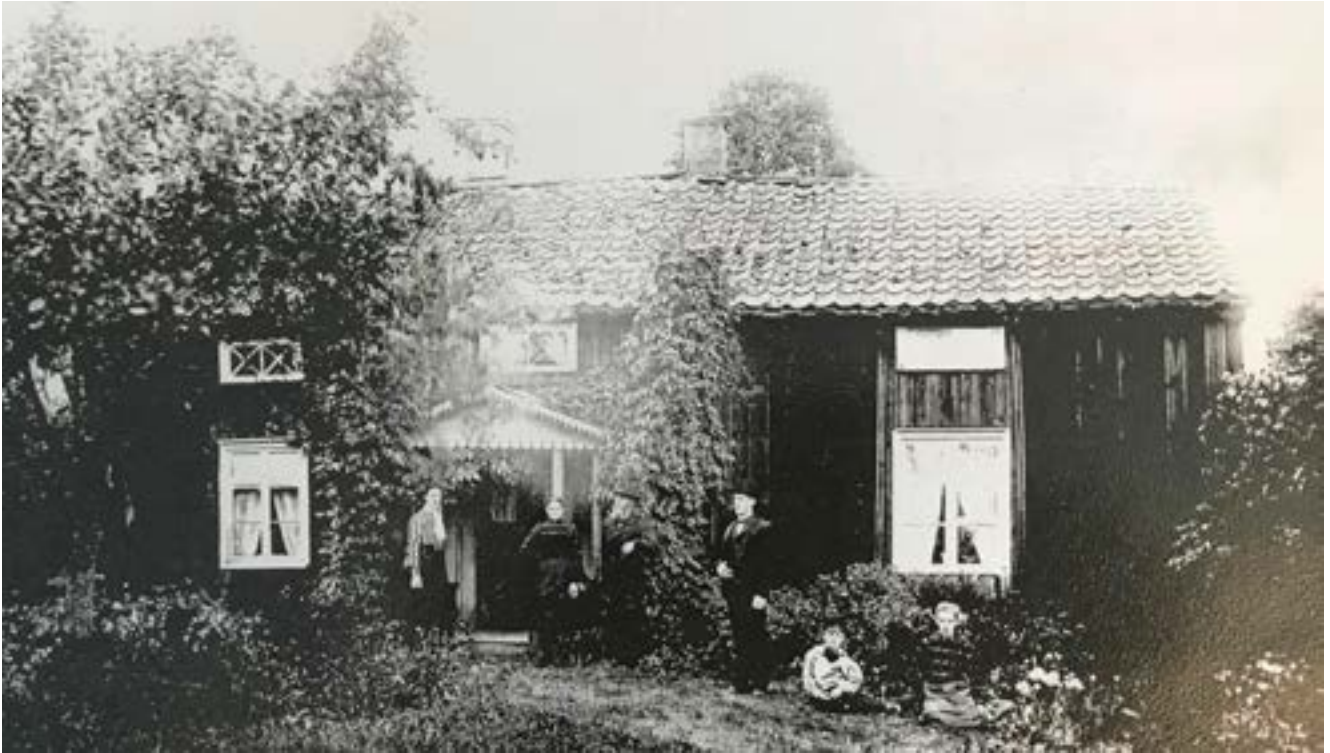
Swish: 072 3686 410

Ett ensamt människoöde

På den lilla skogsgården Hultet i Kölingared föddes den 11 april 1851 en gosse, som i dopet fick namnet Claes Edvin.

Föräldrarna Johannes Pettersson f.1814 och Johanna Sofia Björk f.1824, hade tidigare tre barn.

Tvillingflickorna Augusta och Justina födda 1846 och sonen Johan Ferdinand 1848.

Gården Hultet, omkring 1905. Fr.v. Johan Ferdinand och hans Ida samt 4 av deras 6 barn.

Den 12 december 1853 drabbas familjen av en stor sorg då modern, 30 år gammal, dör i förkylning, och Johannes lämnas ensam med sina barn, varav Claes bara är på sitt tredje år. Johannes behöver självklart ha en kvinna i huset och anställer en piga, vid namn Christina Andersdotter f. 1816, som han fyra år senare gifter sig med.

År 1873 köper Johan Ferdinand ut sina syskon, och övertar gården. Av köpebrevet för affären kan man se, att Claes Edvin slagit sig in på den militära banan. Han blev i februari 1872 antagen som volontär vid Kungliga Elfsborgs regemente, på torpet Rallahov, under Stensgårdens rote i Blidsberg, och antog då soldatnamnet Stålbrand. Men redan nästa år flyttar en ny knekt in på torpet. Jag såg en uppgift om att Stålbrand skulle vara knuten till Eksjö artilleri. Vilket jag dock inte lyckades få något belägg för. Men det kommer att få sin förklaring senare. Kontakten med föräldrahemmet var i vilket fall dålig. Att "Johan i Hultet" hade två systrar, som var tvillingar,

var välbekant. Men att han hade en bror var inte allmänt känt. Så, vart tog Claes vägen, då han vid 25 års ålder antecknades som försvunnen? En ren tillfällighet gjorde dock att jag flera år senare, vid ett besök i Hultet, fick upp ett spår. I ett vindsförråd låg en gammal resväska instuvad. Den hade ingen tittat i på länge. Den visade sig innehålla buntar med bjudningsbrev till begravningar och en del handlingar rörande gården. Det var ju intressant. Men gladast blev jag då jag hittade en del anteckningar rörande "den förlorade sonen". Bland annat ett betyg utfärdat av en Kapten G. Morsing, där man kunde läsa följande:

"Sergeanten Claes Edvin Stålbrand, född 1851 i Kylingared, som tjänstgjort vid Forsa Näsvikens jernvägsbyggnad som matrialskrifvarebiträde har derunder utfört allt som blifvit honom förelagt, mig till full belåtenhet hvarföre han till det bästa rekommenderas.

Forsa Smedsgård den 25 november 1874 G. Morsing
Chef för jernbanbygg".

Vid efterforskningar i Näsvikens hembygdsförenings

hemsidor, och kontakt med föreningens ordförande, fick jag bakgrunden. Det hängde samman med bygget av den s.k. ”Dellenbanan” mellan Hudiksvall och Näsvisen. På den tiden världens nordligaste järnväg. Arbetet startade 1860, men vid Forsa tog det stopp. 1866 började diskussionerna om en fortsättning till Näsvisen.

Det kom dock att dröja till 1872 innan arbetena kom igång. Nu under ledning av kapten G.Morsing. En smålänning anställd vid Eksjö regemente. Han var en pådrivande arbetsledare, och rekryterade starka, arbetsvilliga ”knektar” till sin arbetsstyrka. Däribland fanns Claes Edvin Stålbrand. Det skulle alltså bli i Hälsingland jag hittade honom.

Och det var också där jag skulle hitta sambandet med regementet i Eksjö. Den 20 november 1874 kunde den 5 km. långa sträckan fram till Näsvisen, innehållande tre relativt stora broar, öppnas för trafik. Det var mest gods som fraktades, men två gånger varje vardag, kopplades några personvagnar till. Morsing flyttade, efter väl förrättat värv, tillbaka till Småland, och Claes verkar ha återvänt till sitt barndomshem, Hultet.

I april 1875 skriver han sedan till Chefen för Kungliga Elfsborgs regemente, och anhåller vördsamt om tjänstledighet i 3 år räknat från den femte nästa maj för att ingå vid Engelska armén.

Permissionen blev av H. Majt Konungen beviljad, och den 5 juni blir Claes besiktigad av Bataljonsläkare Möller, som skriver:

”Sergeanten Claes Stålbrand född 1851 den 11/4 äger godkänd kristendoms kunskap, nyttjar nådemedlen,

har medborgerligt förtroende, är vaccinerad och till äktenskap ledig. Befunnen frisk och färdig och till krigstjänst fullt duglig”.

Någon tjänst vid Engelska armén blev det emellertid inte. Han lämnar den 24 maj 1875 Elfsborgs regemente, och beger sig istället till Stockholm.

Detta blev ett avsked för livet från familj och barndomshem.

För att komma vidare blev det, för min del, ett besök på Stockholms Stadsarkiv där det med hjälp av Rotemansarkivet gick att följa honom några år. Man ser att han inflyttade, som ogift och ensamstående, utan barn. I inflyttningsuppgiften finns kommentaren Svea Lifgarde, där han kom att tillhöra 5 kompaniet, som poliskonstapel.

Han bor de första åren i Gamla stan. Först på Myntgatan 5. Och senare Urvädersgränd 8. Därefter till Jacobs församling, och Lästmakargatan 24. (*Det huset ägdes utav f.d. Krigsrådet E.Dahlqvist*). Redan i december, samma år, flyttar han till Smålandsgatan 20. (*Som ägdes av Stockholms Guldsmedsbolag*).

Där bor han kvar till den 20 maj 1884 då han lämnar Livgardet, för att ta sig till Amerika.

Resan går via Hamburg och London till New York. Skeppet heter German Empire, och seglar under engelsk flagg. Vad som hände honom ”over there”?

Ja det vet man inte mycket om. Men han förblev ogift, och tråkigt nog fick han inte behålla hälsan.

Fortsättning på nästa sida

Western State Hospital, Pierce, Washington

Ty i den amerikanska folkräkningen, för år 1900, ser man att han 49 år gammal är intagen på mentalsjukhuset Steilacoom, Pierce i staten Washington. En liten stad norr om Seattle, på amerikanska västkusten.

Western State Hospital var USA:s största sjukhus, väster om Mississippi, med 806 vårdplatser. Från början en militär anläggning, under namnet ”Fort Steilacoom”, som lades ner 1868, varefter barackerna byggdes om för vård av dementa och psykiskt sjuka, och till personalbostäder. Då de första 21 patienterna flyttade dit fanns där badrum, med kallt och varmt vatten, två separata matsalar för män och kvinnor. Fönstren hade järngaller, för säkerhetens skull.

Området var vidlyftigt med plats för stora anläggningar där det planterades, såddes och skördades, och byggdes stora växthus. Man hade kor, grisar och gäss och eget mejeri. Vet inte om patienterna fick sysselsättning, och terapi, genom att hjälpa till med vad de kunde. Men det är väl ganska troligt. Sjukhuset finns fortfarande kvar. Det var här Claes Edvin kom att vistas de sista åren av sitt liv, och här slutade han sina dagar den 28 mars 1904, sörjd av ingen. Han fick sin viloplats på sjukhusets begravningsplats: Western State Hospital Memorial Cemetery.

Hans liv såg länge ut att förbli en gåta, som inte skulle få något svar. Men nu vet vi en hel del.

Gravstenen på Western State Hospital Memorial Cemetery.

Och ett, som det verkar, ensamt människoöde har rullats upp.

Ett frågetecken finns dock fortfarande kvar. Hur och varför tog han sig den långa vägen över hela Amerikanska kontingenten?

En vild gissning är: *tänkte han börja leta guld?*

Maj-Britt Johansson

Smeden från Annestorp

En av bygdens första emigranter

I boken *“History of the Swedes in Illinois”* av Ernst Wilh. Olson (1908) del I sid 314, berättas följande om de första immigranterna i Sankt Charles, Illinois: (fritt översatt):

“1852 anlände flera hundra svenskar direkt från “det gamla landet”. De flesta av dessa immigranter kom från Västergötland, drivna av brev från Anders Andersson, en smed och vagnmakare från Timmele, vilken emigrerade 1847”.

Huruvida denna uppgift om året för Andreas utvandring är riktig eller ej har inte gått att få reda på. Han är i alla fall i Sverige 1851 då han och hustrun Johanna Petersdotter och dottern Eva Lotta tar ut flyttningsbetyg till Amerika den 5 april.

De finns också i en passjournal för Älvsborgs län den 17 april 1851. De reste med briggen Minona som

anlände till Boston den 10 juni 1851. Intressant är att briggen Minona tidigare hette Charlotta, byggd i Halmstad 1781, och sägs vara Wilhelm Mobergs källa till skeppet Karl-Oskar och Kristina reste med till Amerika!

Lastytan var 104x23 fot och den var lastad med järn och emigranter.

Andreas Andersson var född 1801 i Bjätllunda Storegården, Timmele. Han kallas smed och vagnmakare. Han blev ägare till ½ mantal Bjätllunda Storegården men av någon anledning tvingades familjen flytta till 1/8 mantal Ek Mellomgården i Timmele och senare till backstugan Hagabacken under Annestorp Överstegården.

Enligt Timmele kyrkböcker hade Andreas tidiga planer på utvandring, för det finns en anteckning i kyrkböckerna att han tagit ut betyg till Amerika 1842. Andreas var gift med Johanna Petersdotter född 1796 i Gingri.

De fick 5 barn varav 2 dog som små. En son, Anders Peter betecknas som ”vansinnig” och dog 1850, 26 år gammal. Dottern Sara Beata var piga i Timmele och utvandrade året efter föräldrarna.

Andreas Andersson, eller smeden från Annestorp, som han kallades, flyttade efter ett par år med familjen till Taylors Falls i Minnesota. De bosatte sig ett par mil från staden i västlig riktning mot Chisago Lake. Andreas slutade sina dagar i Taylors Falls.

Gravstenen för Anders och Johanna i Taylors Falls, Chisago County, Minnesota

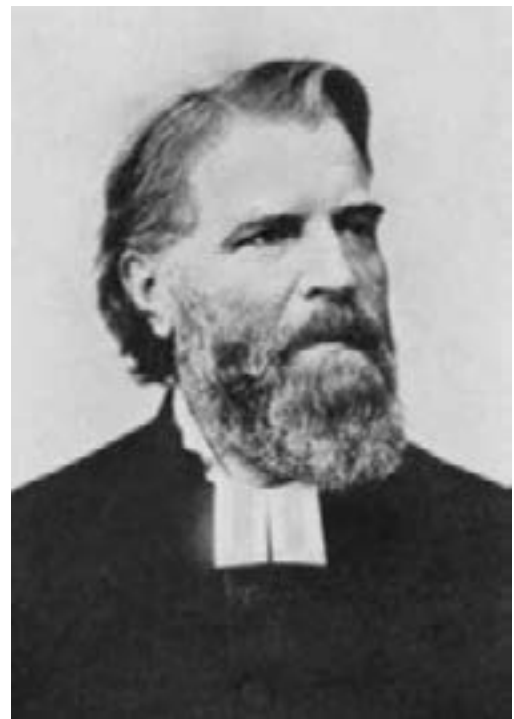
Dottern Sara Beata gifte sig med Daniel Fredin från Hassela i Hälsingland. De bodde också utanför Taylors Falls och tillhörde i likhet med Andreas den svenska lutherska församlingen i Taylors Falls.

Dottern Eva Lotta gifte sig 1855 med pastor Erland Carlsson, en av grundarna av den svenska lutherska kyrkan i Amerika, likaså en av grundarna av Augustanasynoden.

Vid den tiden när Andreas Andersson och familjen utvandrade var det mycket frireligiös verksamhet i Redvägs härad och även Ås härad.

Roparrörelsen* hade varit omfattande på 1840-talet och det hölls stugmöten och religiösa sammankomster som inte sågs med blida ögon av prästerskapet. Andreas var troligen involverad i detta.

Anna-Lena Hultman

Pastor Erland Carlsson, gift med Eva Lotta Andersdotter

*Roparrörelsen anses vara den väckelse som banade väg för folkväckelsen och friförsamlingsrörelserna i Sverige. Roparna förekom mest i Småland, Västergötland, Värmland och Närke. Sitt mest intensiva stadium upplevde väckelsen i början av 1840-talet. I huvudsak försvann företeelsen 1843, men i Närke hade den efterdyningar även senare år.

Rörelsen var kortvarig men fick stor betydelse för folkväckelsens framväxt. Olärda pigor, barn, bonddöttrar och unga män höll under lugna eller extatiska tillstånd skakande domspredikningar, vilket samlade stora skaror. Roparna var till åldern 2-30 år, de flesta från tonåren och uppåt.

RACKARE

Ett mycket gammalt yrke

Rackargubbe, rackarkärring, rackarungar, rackartyg. Detta är väl ord och benämningar som vi känner igen. Men vad är deras bakgrund?

Det är nog inte alla, som i dag vet.

Att vara rackare det var i forna tider ett yrke, och ett mycket gammalt sådant. Det levde kvar i nio hundra år. Från år 1000 fram till början av 1900-talet. Det var heller inte någon liten yrkesgrupp, eftersom varenda socken, och större by, höll sig med en rackare, vilken i sin tur kunde ha en eller flera medhjälpare, så kallade rackardrängar.

Detta var verkligen inte ett yrke man frivilligt valde. Nej det var något man dömdes till om man gjort sig skyldig till några brottsliga gärningar, t.ex. ertappats för stöld flera gånger. Då blev man dömd att mista heder och ära. Blev ärelös.

Rackaren befann sig faktiskt så långt ner på den sociala skalan som man kunde tänka sig. Fruktad, hatad och avskydd. Ingen människa ville tala med honom, eller ens ta ordet rackare i sin mun. Därför använde man ofta ord som busen, pelen, puken och flåbusen, då man talade om honom. Den enda gång man hade lov att tala med honom var då han skulle budas till någon förrättning.

Vad sysslade han då med, som gjorde honom så hatad? Jo de mest smutsiga och avskydda arbeten som existerade. Som att ta hand om självdöda djur, få och gräva ner kadavren. Det var lag på att alla djur, t.o.m. katter och hundar, måste flås, och skinnen skickas till garverierna, för att användas till skor, seldon och dylikt. Han skulle också slakta, få och gräva ner gamla uttjänta hästar. Detta var något som en anständig människa aldrig skulle kunna tänka sig att befatta sig med. Det hade en gång utgått en påvlig bannbulla, där hästen betecknades som ett orent djur.

Han skulle även, varje år, tömma dassen ute på gårdarna och köra ut och gräva ner dessa lämningar ute på gårderna. Således inte några trevliga, men absolut nödvändiga arbeten. För detta blev inte bara han utan även hans familjemedlemmar utstötta och föraktade.

I Hol, föredragshållarens hemsocken, gick rackaren under namnet "Lellefar".

Latrinman i Stockholm, omkring år 1910

Men han hette egentligen Johannes, och bodde tillsammans med sin hustru Elin och en son vid namn Anders i ett litet torp beläget på prästgårdens ägor. Platsen där torpet en gång låg kallades "lellefara".

Då pojken Anders skulle döpas fanns det ingen som ville stå fadder. Ingen kunde vara fadder åt rackarens barn, ingen mer än kyrkoherdens fru. Hon fick inte neka.

På så sätt fick Anders en finare fadder än den vanliga allmogens barn. Men konfirmeras det fick han aldrig. Han växte upp utan någon undervisning.

Familjen fick komma in i kyrkan, men måste sitta precis innanför dörren.

Nu kan vi tänka oss att Johannes är budad, och kommer knallande till gården. Han utför sitt smutsiga arbete, och sedan ska han ha lite mat och betalning för besväret. Maten får han faktiskt äta inne i stugan, men man har virat trasor om dörrhandtaget, så att han inte ska komma i kontakt med detta. Skulle så vara, måste man byta ut låset. Det gick inte att ha det kvar, om rackaren tagit i det.

Sedan fick han sitta på en särskild pall, eller kubb, alldeles innanför dörren. Han fick inte komma innanför den sista bjälken i taket. Den s.k. ”rackarebjälken” eller ”stackarebjälken”. Ett öde han för övrigt delade med tiggare och andra stackars utstötta människor.

Då han nu kom in stod det en tallrik välling åt honom, på pallen. Till den fick han en kaka bröd. Men för att slippa gå i närheten av honom, satte man brödkakan, vilken skulle vara den första i baket, på en lång käpp och räckte över den. Då han var färdig, med sin måltid, gick någon i huset, som regel den yngsta, eller sist anställda pigan, efter honom med ett ”kale” fyllt med kol, och slängde ett för varje steg han tog, för att varje steg av honom skulle utplånas.

Tallriken och skeden, han använt, brändes och kubben han suttit på, skurades omsorgsfullt. Betalningen för arbetet, den hade i förväg placerats på en överenskommen plats. Lämna den ur hand i hand, det kunde man ju inte.

Men rackaren var ju inte dum. Han förstod väl att hans arbete var nödvändigt, och tog bra betalt för sina tjänster. Så familjen hade det, som regel, bra ekonomiskt ställt. Han drog sig inte heller för att ta hem, och äta köttet av slaktade hästar. Detta löste familjens matfråga under långa tider, men var också den kanske främsta anledningen till att de var utstötta ur mänsklig gemenskap.

Så småningom växte sonen Anders upp, och skulle börja försörja sig själv. Då fanns bara två saker att välja på. Att en bonde ville ta en rackarunge i sin tjänst, som dräng eller piga, det var helt uteslutet. Anders han emigrerade, i likhet med de flesta av sina olycksbröder och systrar, till Amerika.

Det andra alternativet hade varit Falu koppargruva. Där tog man emot dem, men de fick arbeta i en särskild del av gruvan. Hemifrån hade han med sig vanan att äta hästkött, och började göra en sorts korv av den råvaran. Den så kallade Falukorven.

Det berättades att Elin, Johannes hustru, mot slutet av

sitt liv var mycket sjuk, och led av svåra plågor. Gubben tyckte synd om henne, och hade svårt att se henne lida. Till sist sökte han upp kyrkoherden, och ställde till honom följande fråga:

”Kan inte kyrkoherden ge mig lov att med ett välriktat skott förkorta min hustrus lidande” Svaret? Ja det kunde väl bara bli ett. Och gumman dog så småningom en naturlig död, i ”håll och sting”.

Nu var Johannes ensam, och dessutom gammal. Han hade svårt att klara sig själv. Därför blev han utbjuden på offentlig auktion. Men inte ett enda bud kom på honom. Vem skulle vilja ha rackar'n under sitt tak.

Ordinarie priset, på 1800-talet, för att ta emot ett hjon, var 30-35 Rd om året.

Men nu var det en liten torpare, långt inne i skogen, som erbjöds sig att ta emot honom om han fick 115 Rd om året. Vad gör man inte för pengar? Så fick det bli. Och summan höjdes dessutom varje år, så länge Johannes levde.

”Lellefar” Johannes slutade sina dagar år 1882. Det stod antecknat i kyrkoboken. Men ingenting om att han blev begravd. Kanske blev han inte det. Det var nämligen så, att man vid undervisningen av blivande läkare, hade stort behov av åskådningsmaterial. Där dög rackarnas kroppar. Så kanske hamnade gamle Johannes i Uppsala eller Lund, efter sin död.

Blev han ändå begravd, hemma i Hol, så skedde det säkert under alldeles speciella rutiner. Likvagnen var utesluten. Då kunde man aldrig använda den mer. Han fick bäras, hur långt det än var, från hemmet till kyrkogården. Framme, fick han inte bäras in genom porten, utan det fick ske över muren. Och han kunde naturligtvis inte tas in i kyrkan, eftersom han inte fick komma i närheten av altarringen.

Nej allt fick ske på kyrkogården, och då i det nordligaste hörnet, där han fick sin grav. Det hela skulle också helst ske då det var mörkt.

Var kan man se vem som tjänstgjorde som socknens rackare? I kyrkböckerna kan man inte se det. Men står det antecknat ärelös, då är det bra säkert en rackare. Var man däremot kan läsa mycket om dessa personer, är i domböckerna. De lär ha varit inblandade i många mål.

Maj-Britt Johansson

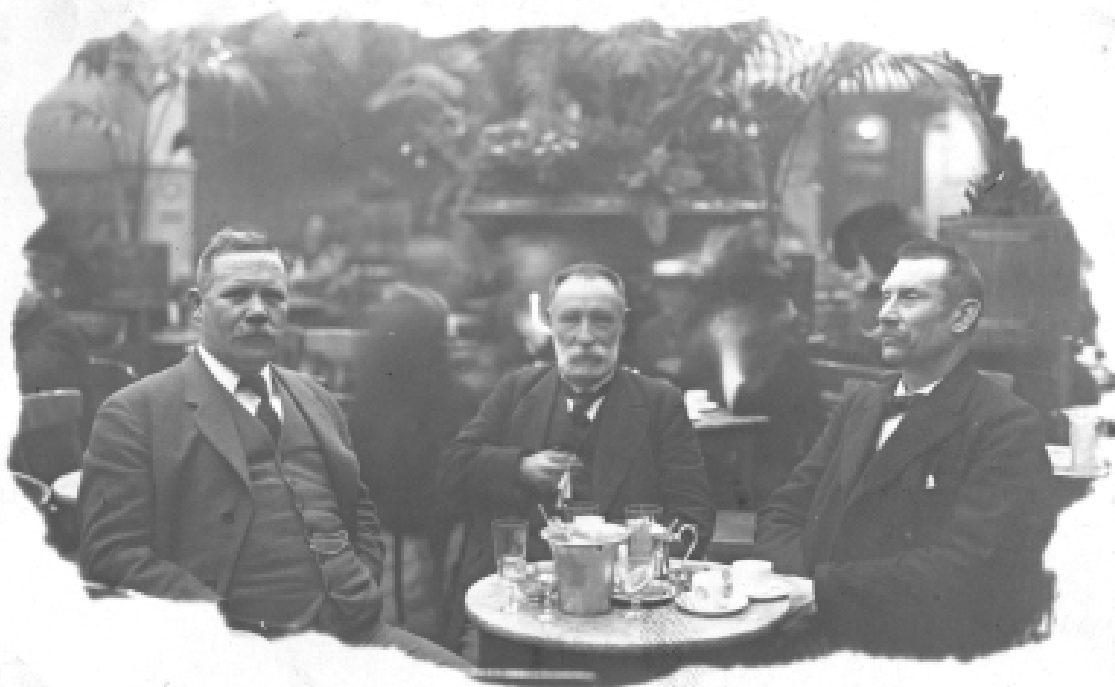
Källa:

Ett föredrag av Erik Carlsson, (1925 – 2004) som brukade Södergården i Hol. Han var Västgöta GF:s ordförande i många år, och var dessutom en intressant berättare.

Claes Emil Tholin

1860-10-22 – 1927-06-27

Skräddare och politiker. Sveriges förste
Socialdemokratiska arbetarpartis partiledare

*Tre partikamrater, från vänster:
Claes Emil Tholin, August Palm och J.P. Persson*

”Jag föddes” berättar Tholin ” i Västergötland, Skattegården Götåkra, Södra Säms församling. Enligt min moder den 21 oktober 1860, enligt prästens utsago den 22 oktober samma år. Sattes vid 10 års ålder i lära i det hederliga, men fördömt tråkiga skräddaryrket, som jag nu har plitit med i 30 år. ”

Claes Tholin var son till Carl Johan Tholin (1833 - 1899) och Lovisa Petersdotter (1836- 1866) Den 17 april 1865, då Claes var fem år, föddes tvillingpojarna Johan och August. Redan året därpå dör modern ifrån sin familj i en svår förkylning.

Då Claes var tio år flyttade fadern till Ulricehamn och började försörja sig som ”knalle”. Claes och hans bröder fick då komma till sin morfar Peter Johansson Brovall och hans hustru i Götåkra. Det var där Claes fick börja sin skräddarutbildning. Hans bror, August, som dog 1871, blev bara sex år. Fadern avled 1899 i Möklinta Västmanland, under en handelsresa dit.

Dödsorsaken anges vara lungdot.
Från år 1880 och tio år framåt vistades Claes Tholin i Köpenhamn, där han för första gången fick höra talas om socialismen och fackföreningarna.

Han blev tidigt medlem i skräddarnas fackförening, och i ”Karl Marx-klubben” lärde han känna de yngre revolutionära elementen i danska arbetarpartiet. Unga män och kvinnor, med ungdomens glödande tro och entusiasm, som trodde sig kunna välta en hel värld.

Då han 1890 återvände till Sverige, kastade han sig genast in i det fackliga arbetet. Det var en hård och kämpig tid för Sveriges fackföreningsfolk. Bland annat fördes en hård kamp för allmän rösträtt, och lika rösträtt i riksdagens båda kamrar, Det mynnade ut i en politisk storstrejk mellan 15-17 maj 1902.

Ca; 120.000 människor deltog i strejken, vars argument var att värnpliktsreformen, som infördes 1901, innebar att man förväntades riskera livet för sitt land. Då skulle man också ha full medborgarrätt. (Om det påskyndade utvecklingen, är tveksamt,

Det skulle ju dröja till 1921 innan alla, även kvinnorna, kunde gå till valurnorna.)

Men Tholin hade också ett levande intresse för politiken. Han var en god talare och kunde på ett övertygande sätt framlägga sina skäl och motskäl. Och då Sveriges socialdemokratiska arbetareparti 1896 skulle välja partiledare, föll valet enhälligt på Tholin. En post han innehade fram till 1907, då han efterträddes av Hjalmar Branting, medan Tholin istället blev ombudsman för Landsorganisationen (LO). Eller agitator, som det hette på den tiden.

Det rådde lågkonjunktur, som pressade många företag och SAF krävde därför lönesänkningar på vissa områden. För att få igenom sina krav lockoutades i slutet av juli 1909, inte mindre än 80.000 anställda inom textils, - sågverks- och pappersmassa industrierna. Detta fick LO att den 4 augusti 1909 svara med strejk, i vilken som mest 300.000 arbetare deltog.

Tholin var i febril verksamhet. Offerviljan måste mobiliseras i hela sin räckvidd, för att det ekonomiska skulle klaras upp. Ett strejktuskott tillsattes bestående av Tholin, Branting, Palm, Wickman, Herman Lindqvist och Anders Sjöstedt.

De reste utomlands för att försöka få pengar att skicka hem till hjälp åt de strejkande. Branting reste till Tyskland och Lindly till England för att tigga ihop medel. Tholin skickades på LO:s uppdrag till Amerika.

Han lämnade Stockholm den 11 augusti 1909, och den 23 augusti började han sin rundresa i United States, som varade en hel månad. med början i Chicago. Överallt talade han på välbesökta möten, och väckte sympati för de tusentals arbetare, som berörts av den stora konflikten på den svenska arbetsmarknaden. Han fick många vänner, och en hel del pengar, vilka i sin ordning skulle skickas hem till Sverige.

Men tyvärr, omkostnaderna var stora. Den 29 september kunde man läsa i "Vestlandske Tidende" utgiven i Arendal; "Den svenska arbetarelandsorganisationens utsände, hr Tholin, som har fått det uppdraget att resa till Amerika för att samla in pengar till storstrejken, afvreste härom dagen från Kristiania med "United States" Han hade låtit inskrifva sig- icke som emigrant, icke en gång som andraklass passagerare, nej, som förstaklass passagerare, tillsammans med de förhatade kapitalisterna. Allt under det att hungersnöden spred sig bland de strejkande arbetarna."

I många år kuskade Tholin sedan omkring i de svenska bygderna. Hans hår grånade, hans rygg böjdes, men humöret var detsamma. Han brann inte ut i första taget. När ett särskilt råd tillsattes, för att behandla tvister,

om arbetslagens tillämpning, var Tholin självskriven. Han invaldes i arbetsrådet 1920, och kvarstod där till sin död, den 27 juni 1927. Han hade en längre tid haft kännning av en besvärlig leversjukdom, som också ändade den idoge agitatorns liv.

Claes Emil Tholin gifte sig 1892 med Mathilda f. Bryle (1858 – 1950). De bodde vid Tholins frånfalle på Urvädersgränd, Katarina Stockholm. De har fått sin viloplats på Solna kyrkogård.

Makarna Tholins gravplats på Solna kyrkogård

Maj-Britt Johansson

Källor:
Arbetarrörelsens Arkiv
Social-Demokraten
Sture Hjalmarsson
Vestlandske Tidende

Kinds dombok

Roger Jarvid

Kinds Härads Domböcker

Jag har nyligen fått tips om att det finns en databas där man kan söka efter personer som nämns i Kinds domböcker. Det är en idog släktforskare med ursprung i våra bygder, Anneli Isaksson, som tagit sig an jättejobbet att skapa denna databas.

I nuläget har hon klarat av hela 1600-talet och fortsätter arbetet allt eftersom.

Det är lätt att söka i databasen. Man får veta vilka personer och platser som nämns i varje mål och vad det handlar om, men vill man veta mer får man gå till originaltexten från domboken.

Jag tror de flesta domböckerna går att hitta på Arkiv Digital.

Jag bad Anneli att berätta mer om sig och sitt projekt, och så här skriver hon:

Mitt register till Kinds häradsrätt

Om ni inte redan visste det så finns det nu en snabbare och lättare väg att hitta rätt i domböckerna i Kind. Jag har gjort ett register till Kinds häradsrätts domböcker, som för närvarande omfattar åren 1634-1698. Här finns mycket intressant och spännande för den som vill komma vidare med sin släktforskning.

Själv har jag släktforskat sedan början av 1970-talet och forskar mest i Kind, där jag har en stor del av mina förfäder. Farmor och mormor berättade allt de visste och därefter satt jag på pastorexpeditionerna i Limmared och Tranemo och läste kyrkoböcker. Här var det knappt fråga om någon 70-års gräns. Jag fick bläddra fritt i böckerna, men i Tranemo påminde de mig om att vara försiktig med de uppgifter jag tog fram.

Det fortsatte med brevskrivning till landsarkiven och beställning av mikrofilmer till Limmareds bibliotek. Jag fick t o m dåvarande bibliotekarien Lilian Larsson att bli entusiastisk över släktforskning. Har man en gång börjat är det svårt att släppa taget.

När jag emigrerade till Nederländerna 1979 blev det naturligtvis svårare och släktforskningen gick på sparlåga ett antal år. Genom Svar kunde jag senare fortsätta att beställa mikrofilmer och mikrokort, men först när ArkivDigital kom in i bilden tog min forskning ordentlig fart.

Lusläsning av domböckerna

I början koncentrerade jag mig på namn och data, men upptäckte snabbt att det blir mycket intressantare om man får reda på hur de levde. Här gav bouppteckningarna mig en hel del, men först när jag började läsa domböckerna började det bli riktigt spännande. Jag lusläste volym efter volym under många år. Tänk vad mycket man kan hitta där. Det är som den bästa thrillern. Man vet aldrig vad som dyker upp på nästa sida.

Som t ex berättelsen om en av mina förfäder nämndemannen Jöns Månsson på Kila i Tranemo. Han blev överfallen av Mårten i Anlabo med en högaffel på Tranemo kyrkogård och blev kallad tjuv för att han utnämnt Mårtens son till knekt.

Mårten stämde till häradsrätten 1642, där han ångrade sina ord. Han kom först undan med böter men enligt lagen borde han mista livet för ett så allvarligt brott och målet gick därför vidare till hovrätten.

Från pappershög till register

Allt detta och mycket mer hittar man i domböckerna. Vid min läsning av Kinds häradsrätt koncentrerade jag mig i första hand på mina förfäder. Jag antecknade allt jag hittade om dem och om gårdarna där de bott.

Under årens lopp blev det en hel hög med papper. Det blev allt omständigare att bläddra i min enorma hög och

så föddes tanken att göra ett register, som också andra kunde få glädje av. Jag hade mycket material, men bara spridda anteckningar om det jag var intresserad av.

Ett register bör innehålla allt. Det var bara att börja från början och läsa allt igen och ju mer man läser ju roligare blir det. Jag fick hjälp av en väninna som hjälpte mig med en hemsida och ett program där jag direkt kan föra in alla uppgifter.

Jag började med volymen Kinds häradsrätt AIa:3 och året 1634 och är nu nästan framme vid år 1700 i volymen AIa:6. Det har tagit 8 år att registrera alla häradsstingen under 64 år, har nu över 40 000 poster.

Mitt register finns online www.kindsdombok.se där man kan göra en enkel sökning på förnamn och efternamn. Vid detaljerad sökning kan man söka på förnamn, efternamn, ort (gård), socken, titel (yrke), position (t ex kärke, svarande), typ av mål och tidsperiod.

Ofta står det bara förnamn och namnet på gården i domböckerna. Jag försöker då identifiera personen och placera in gården i rätt socken med hjälp av mantalslängder, jordeböcker och kyrkoböcker.

Alla fakta som jag själv har lagt till och som inte nämns i domboken anges med röd färg och mina hänvisningar och kommentarer står inom parentes under anmärkningar.

Namnen är normaliserade och följer till större delen Släktforskarförbundets namnlista och de adliga namnen följer Gustaf Elgenstiernas Svenska Adels Ättartavlor.

För att få registret så komplett som möjligt jämför jag hela tiden med de renoverade domböckerna vid Göta Hovrätt, Advokatfiskalen för Älvsborgs län och fyller på om något saknas i originalet.

Jag läser även samtidigt Lagmansrätten och Torpa borg rätt och hänvisar dit ifall ett mål från häradsrätten även behandlas där.

Vanligtvis omfattar ett register endast det som verkligen står i källan, men jag har ändå valt att låta andra släktforskare få ta del av min forskning via mina röda tillägg.

Varför inte dela med sig om andra kan ha glädje av tilläggen.

Naturligtvis måste man vara medveten om att det är min tolkning och ingen forskning är felfri.

Anneli Isaksson

Carl Gustafsson berättar

Carl Gustafsson var född 1872 i torpet Åslyckan under Alarp Ödegården Blidsberg. Föräldrarna övertog 1875 ett förpantningshemman som hette Kringlebacken, och låg vid Göpåsen i Blidsberg, vilket de i samband med laga skiftet köpte 1880.

Detta och mycket annat finns bevarat på band, som Carl Gustafssons brorson, Gunnar Gustafsson, spelat in.

Fadern Gustaf Andersson, även kallad "Lätta-Gustaf" var född 1821 även han i Åslyckorna. Han började sin affärsbana som grishandlare. Köpte en flock grisar, som han drev längs vägarna, framför allt i Skaraborgs län, och köpte och sålde sina djur som det passade. Då det led mot jul drev han sin hjord till Göteborg, där han sålde dem.

Gustaf gifte sig 1872 och står då skriven som torpare i Åslyckorna. När han flyttade till Kringlebacken, och blev torpägare, var han fröhandlare. Under sommaren var han hemma och brukade torpet. På vintern svarade hustrun ensam för skötseln. Barnen var ännu för små

att göra nytta. Äldste sonen Carl var dessutom mer road av läsning än av arbete. Sonen Anders-Gustav var däremot en arbetsmyra som hjälpte modern så mycket han kunde. De yngsta barnen, Alfred och Oskar, var enligt Carl alltid osams och slogs för jämnan.

Gustafs hustru hette Anna-Britta Svensdotter. Hon var född 1840 i Kringlarp i Börstig och alltså 18 år yngre än sin man. Hon hade i sin ungdom skadat ena benet och hade svårt att gå. Olyckligtvis slog hon upp den gamla skadan.

Fortsättning på nästa sida

Det blev resa till lasarettet i Borås där benet amputerades. En benprotes beställdes, men det fanns inte pengar att lösa ut den, utan den fick gå tillbaka, och hon fick nöja sig med ett hemmagjort träben.

Då Carl berättar om faderns affärer nämner han också handel med arsenik, som bönderna ville ha hemma som rättgift, eller till att pigga upp en gammal häst som skulle säljas. Namnet "undantagsfrö" tyder också på ett annat användningsområde.

Giftet smusslades undan av arbetarna på Limmareds glasbruk, där det ingick i tillverkningsprocessen. Stinsen i Blidsberg ansågs inte vara pålitlig, så det skickades med post till Dalum, där Carl fick hämta paketet med arsenik. Han var då i 10-12 årsåldern.

Då arseniken var hämtad skulle det loas, d.v.s. vägas upp små paket. Carl minns att fadern då kunde stoppa några små korn i munnen, vilket modern starkt ogillade.. Gustaf hade en bror som hette Anders. Han gick under namnet "Lätten", och brukade ett litet torp i Humla,

som hette Mellomskogen.

Det har sagts att han var så ointresserad av torpets skötsel att det var svårt att se om de små åkerlapparna brukades eller inte. Även Anders var Fröhandlare, och sålde arsenik. En gång när han mötte en person var han mycket belåten varvid han sa:

"Du kan aldrig tro hüre rikelit Gud har välsignat me å mett lella detta år. Ja köpte för femtan reksdaler vitt å nu har ja sålt för tretti å ändå har ja hälta igen."

Anders åkte dock fast för sin försäljning en gång. Det var en gammal gumma i Blidsberg som tog livet av sig på 1880-talet och utredningen visade att Anders sålt giftet. Han dömdes till ett kortare fängelsestraff. Det sades om Lätten att han tog en dos arsenik varje dag. När han blev gammal och glömsk tog han en dag dubbel dos, vilket blev hans död. Han dog år 1900 i Ödegården i Humla.

*Nedtecknat av Harald Filipsson
Maj-Britt Johansson*

Tidningsurklipp i släktforskningen

Under en städning för ett tag sen dök det upp ett gammalt tidningsurklipp som handlade om min farmors mor, Bengta Nilsson. Jag har fått det för rätt länge sen men hade glömt bort det, så det var intressant att läsa igenom.

Bengta var född i Hallaryd i sydligaste Småland 1868 och var dotter till Bengt Svensson och Pernilla Persdotter.

Inför hennes 80-årsdag 1948 fanns följande notis, sannolikt i en Hässleholmstidning.

" 80 år fyller den 21 oktober fru Bengta Nilsson, Hässleholm. Född i Hallaböke, Hallaryds socken, där föräldrarna ägde ett för göingska förhållanden tämligen stort lantbruk, har fru Nilsson kommit att ägna sin mesta tid åt jordbruket.

Enda dottern fick hon vara sina föräldrar behjälplig med skötseln av gården redan från tidiga ungdomsår. Släktingar till henne ville ha henne till sig dels i Danmark och dels i Amerika, men föräldrarna lade sig emot den saken och det ångrar hon icke nu, säger den gamla.

Vid 22 års ålder ingick hon äktenskap med lantbr.

Frans Nilsson, Vankiva, och de båda makarna övertog fru Nilssons fädernegård, som de brukade i många år. Slutligen såldes gården eftersom även hr Nilssons fädernegård, Vankiva 9, blev deras och det tog för hårt på både hästar och folk att bruka båda gårdarna, som låg tre mil åtskilda, varför de bosatte sig i Vankiva.

Det var ett hårt och strävsamt liv som fördes, säger fru Nilsson, som alls icke ser någon jämförelse med det liv som nu föres. Och ungdomens enda nöje bestod i att då och då samlas i vägskålen och leka änkeleken. Kunde man få några spelmän med i laget var det bra, annars fick det gå ändå.

Och så talar hon om att hennes moder och mormor gick ur tiden på samma dag och samma klockslag i hennes ungdom.

Begravningen blev en manifestation av vad välbärgat bondefolk kunde prestera i de dagarna.

Det ena begravningsföljet kom från Vägla, det andra från Hallaböke, och när de förenades i ett deltog inte mindre än 22 skjutsar.

En sådan högtid har hon aldrig förr eller senare varit med om och den har etsat sig fast i minnet. Den pigga 80-åringen har just i dagarna återvänt från ett tre månader långt besök hos en dotter i Västergötland och bereder sig nu att fira sin högtidsdag med all den uppriktiga glädje som en gammal, frisk och glad människa kan känna.

Och eftersom hon redan fått mottaga telegram kan man taga för givet att hon blir vederbörligen ihågkommen på sin stora högtidsdag.”

Formuleringarna i artikeln är väl typiska för sin tid och en hel del är ju av allmänt intresse. Jag tänker mig att jordbruket överlag inte var så mekaniserat 1948 och inte heller hushållsarbetet, men enligt Bengta var tillvaron mycket mer slitsam i hennes yngre dar.

Ungdomens nöjen verkar ju enkla. Vi har väl alla hört visan om att ”det var dans bort i vägen vid landsvägskanten.”

Vad änkeleken innebar visste jag inte, men enligt Wikipedia är det ett namn på Sista paret ut, en vanlig lek på 1800-talet. Intressant att det gick ännu bättre med spelmän. Sjöng man något också kanske?

Artikeln kompletterar en hel del av vad jag hört om Bengta eller hittat i släktforskningen.

Min farmor Selma Johansson i Knätte var dottern i Västergötland. Hon var enda barnet och Bengta bodde hos henne och mågen i några år innan hon avled 1953.

Bengta Nilsson

Fortsättning på nästa sida

Ekonomiska kartor till salu

Det finns några exemplar kvar av de uppskattade, gröna ekonomiska kartorna från 1959-1960, i skala 1:10 000, med inlagda fastigheter och fastighetsgränser.

De finns online hos Lantmäteriet, men att skriva ut ett helt kartblad är omöjligt.

Du kan istället köpa kartblad, priset är 100:- / st

Kontakta Anna-Lena, tel: 070-595 00 04
eller konkordia@konkordia.se

Bouppteckningsregister på CD

Redväg 1715-1891

Ås 1688-1801

Ulricehamn 1689-1863

Föreningens bouppteckningsregister har tidigare varit sökbart på nätet via Falbygdens släktforskarförening, men nu är den möjligheten borta.

Tills vi hittar en ny lösning kommer registret att finnas till salu på CD.

Pris 100:-

Kontakta Anna-Lena tel: 070-595 00 04
eller konkordia@konkordia.se

Så kanske var hon hemma i Hässleholm tillfälligt till födelsedagen, och återvände rätt snart igen. Bengta är begravd på Knätte kyrkogård.

Bengta själv var enda barnet som överlevde, hennes bror Sven dog som liten. Jag visste att Bengta och Frans tog över hennes föräldrahem och senare hans i Vankiva. Den direkta anledningen var att Frans bror Fredrik dog mycket hastigt, tydligen i hjärnblödning 1908, vid 36 års ålder. Han hade övertagit gården i Vankiva och efterlämnade änka och tre små barn.

Frans bror Nils hade utvandrat till Tyskland, och brodern August var vagnmakare i Hässleholm, men utvandrade senare till Amerika. Inte förrän 1912 flyttade Bengtas familj till Vankiva utanför Hässleholm. Jag hade funderat på varför det dröjde flera år, men artikeln ger ju en bra förklaring, att dom försökte hålla ihop arbetet på båda gårdarna, och det måste ju varit ohållbart på den tiden.

Bengtas mor Pernilla och hennes mormor Elin Andersdotter dog mycket riktigt på samma dag, den 26 januari 1897.

Farmor Selma har berättat att begravningsföljerna möttes i ett vägshål nära kyrkan. Elin hade många barn så släkten var nog rätt stor, och grannarna slöt naturligtvis upp.

Två av Elins barn hade utvandrat. Dottern Sissa fick arbete i Danmark och gifte sig senare med en greve Nergaard, så hon lär ju ha varit släktingen som ville ha Bengta till Danmark.

Sissa bytte namn till Selma, och detta var nog anledningen till att Bengta gav sin dotter detta namn. Elins son Nils utvandrade till Amerika, men det kan också ha varit någon annan släkting som tyckte Bengta skulle flytta dit.

Så pröva gärna lokaltidningarnas pressarkiv, där du kanske kan hitta mer information om dina släktingar. Jag har precis som vår Maj-Britt Johansson besökt Ulricehamns Tidnings arkiv ibland.

Roger Jarvid

Projekt Namn åt de döda (NÅDD)

DVD-skivan Sveriges dödbok 1860-2017 ger ut **en NY version någon gång under 2021 och den gäller för åren 1830 - 2017**

Allt hänger dock på frivilliga registrerare ute i föreningarna.

Närmare 500 enskilda och föreningar har deltagit i arbetet med Sveriges Dödbok 7.

Visst kan vi i Ulricehamnsbygdens Forskarklubb också fortsätta att hjälpa till i projektet...?

Läs mer på

<https://www.rotter.se/forbundet/nadd>

bankgirot

INBETALNING/GIRERING AVI

Nr

Medl. avg. för 2021

150:- / person + 50:- / familjemedlem

Betalningsavsändare

Betalningsmottagare

Ulricehamnsbygdens Forskarklubb

Inbetalningsavgift
(fylls av banken)

Från bankgirot (vid girering)

Belopp - ange alltid kronor och öre

Öre

Till bankgirot (fylls alltid)

5967-3723

#

#

#45#